

РЕЦЕНЗИЯ

във връзка със защита на дисертационен труд
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление: 3.8. Икономика
Докторска програма: „Финанси, застраховане и осигуряване”

**Тема на докторския труд: „РОЛЯТА И ЗНАЧЕНИЕТО НА ФИНАНСИТЕ, СЧЕ-
ТОВОДСТВОТО И ФИНАНСОВАТА МАТЕМАТИКА В КОМПАНИИТЕ“**

Автор на докторския труд: Ардит Хаджия

Научен ръководител: Проф. д-р Станислав Димитров

Автор на рецензията: Проф. д-р Цветан Илиев

1. Общо представяне на получените материали

Настоящата рецензия е изготвена на основание Заповед № 161/08.05.2024 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) – проф. д-р ю.н. Борис Велчев, в съответствие с чл. 4 (2) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 30 (2) на Правилника за прилагане на този закон, както и в съответствие с чл. 47 (7) от Правилника за приемане и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Предоставената ми документация по конкурса включва: дисертационен труд, автореферат, списък с научни публикации, резюмета на публикациите за участие в процедурата, справка за изпълнение на наукометричните изисквания, CV, декларация за авторство и добросъвестно разработване на дисертационния труд. В изпълнение на изискванията на чл. 6 (1) и (2) от ЗРАСРБ са налице доказателства за притежавана ОКС „Магистър“ по математически науки и разработен дисертационен труд на тема „Ролята и значението на финансите, счетоводството и финансовата математика в компаниите“. Това ми дава основание да посоча, че са спазени нормативните изисквания за допускане до участие в процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторант Ардит Хаджия е роден на 20.07.1988 г. в Албания. В периода 2007 – 2013 г. завършва висше образование в ОКС „Бакалавър“ и „Магистър“ по „Математически науки“ в Университета на Тирана, Албания.

Професионалният път на докторанта стартира през 2010 г. като мениджър в компания за книгоразпространение. От 2011 г. започва преподавателската му кариера по математически науки, преминаваща през редица албански и чуждестранни висши училища и университети – PETRO NINI LUARASI HIGH SCHOOL, EPOKA UNIVERSITY, MEHMET AKIF COLLEGE BOYS, MEMORIAL INTERNATIONAL SCHOOL OF TIRANA, TURGUT OZAL COLLEGES, AMERICAN COLLEGE OF THE MIDDLE EAST (Кувейт) и KING'S COLLEGE TIRANA, където работи и към настоящия момент. Владее писмено и говоримо албански, турски, английски, италиански, испански и хърватски език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторант Ардит Хаджия изследователска област мога да определя като актуална. На съвременния етап от развитието на стопанските процеси, наричан от световната изследователска общност като финансов капитализъм, финансовото управление на компаниите има приоритетно значение за тяхната успеваемост. Мястото на математиката в този процес е безспорно. Нещо повече дигитализацията на обществените процеси предполага все по-сериозно проникване на математическите алгоритми както в ежедневието на всеки човек, така и в бизнес процесите на равнище компании.

За да могат компаниите да постигнат финансов успех, за тях е важно да имат финансова стратегия. Нейното разработване и практическо реализиране изисква познаване на спецификата на възникването и управлението на финансовите потоци от страна на фирмения мениджмънт. Това от своя страна изисква сериозни познания в областта на финансовата математика и моделиране, счетоводната отчетност и одита. Счетоводството играе жизненоважна роля в управлението на бизнеса, тъй като помага за проследяване на приходите и разходите, осигурява спазване на законовите изисквания и предоставя на инвеститорите, ръководството на фирмата и публичните институции количествена финансова информация, която може да се използва при вземането на бизнес решения.

Посоченото до тук ми дава основание да определя набелязания от докторанта изследователски проблем като дисертабилен.

Отстояваната в дисертацията теза е, че ефективното финансово управление е от решаващо значение за устойчивото развитие и динамичния растеж на фирмите. С оглед на нейното доказване докторант Хаджия е дефинирал реалистично и в постижими измерения **целта** на дисертационния си труд – да разкрие подходите за финансово управление на компаниите чрез използване на математически алгоритми, които създават предпоставки за увеличаване възвръщаемостта на инвестициите и пазарната цена на акциите. За реализирането на така дефинираната цел в дисертационното изследване са подложени на тест четири хипотези – една водеща и три спомагателни.

С оглед на поставените цел и изследователски хипотези докторантът определя за **обект** на изследване финансовото управление на компаниите чрез прилагане на математически алгоритми. **Предмет** на докторската дисертация са възможностите на фи-

нансовата математика при финансовото управление и счетоводната отчетност на компаниите.

4. Познаване на проблема

От показаното в дисертационния труд става ясно, че докторантът е запознат с разработките по изследвания от него проблем на редица автори. Това му дава възможност да вникне в дълбочина в него.

5. Методика на изследването

За постигането на дефинираната в разработката цел докторант А. Хаджия използва адекватни научно – изследователски методи: индукция и дедукция, сравнителен анализ и синтез, литературен обзор и др. В значителна степен те дават възможност да се изпълнят изследователските задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 161 страници. В структурно отношение той се състои от: въведение, изложение в три глави, заключение и библиографска справка, включваща 119 източника на английски език.

Първа глава на дисертацията мога да определя като изцяло теоретична. В нея докторантът представя същностните черти на теория на финансовия мениджмънт. В параграф 1.1 са изяснени значението и ролята на финансите във фирмената дейност. Параграф 1.2 насочва изследователския фокус на докторанта към възможностите за финансиране на фирмената дейност чрез представяне на комбинации от източници и методи. По-специално е обърнато внимание на инвестициите и капиталовото бюджетиране, разгледана е връзката между дивидентите и възвръщаемостта от капитала, както и проблемите на дълговото финансиране.

В параграф 1.3 е анализирана връзката между стратегическото планиране на фирмената дейности и бюджетирането. Представени са основните подходи за управление на финансовите потоци на равнище компания. От съдържанието на параграф 1.4 става ясно, че докторант Хаджия определя информационната осигуреност на финансовото управление като първостепенна задача на мениджмънта.

В края на първа глава са направени обосновани заключения на основата на извършения теоретичен преглед.

Глава втора от дисертационния труд също определям като теоретична. В нея е представена ролята и значението на счетоводната отчетност при финансовото управление на компаниите. По-конкретно, очертани са целите на счетоводната отчетност, разгледани са видовете счетоводни практики във фирмената дейност – най-вече от позицията на финансовото и на управленското счетоводство. Тук внимание заслужава авторовото виждане за значението на счетоводната информация при създаването на бюджетни прогнози и финансови отчети при строго спазване на националното законодателство.

Трета глава на дисертацията има практико – методолгичен характер. В нея вниманието на докторанта е насочено към определяне на насоките, в които могат да се използват принципите и подходите на финансовата математика при управлението на фирмената дейност. Анализирани са нейните възможности в такива области от фирмената практика като: управлението на паричните потоци, управлението на риска, маркетинга, стратегическото планиране и др.

Заклучението на дисертацията съдържа по-важни изводи от представеното в трите глави. В него са обобщени авторските констатации, заключения и препоръки, като същевременно са предложени насоки за бъдещи изследвания на стратегиите за финансово управление на компаниите. Това ми дава основание да определя докторант Хаджия като автор с критичен изследователски поглед.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Посочените в справката шест научни приноси на докторанта според мен съответстват на показаното в дисертационния труд. Те имат изцяло теоретико – методологичен характер и ги приемам като авторско достижение.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

За оформен изследователски поглед говорят и научните публикации по темата на дисертационния труд, в които са популяризирани идеите на автора – три статии. На основата на предоставената ми справка в документите на докторанта мога да потвърдя, че изследователското творчество на автора съответства на наукометричните изискванията на процедурата за придобиване на ОНС „доктор”.

9. Автореферат

Авторефератът е в обем от 41 страници, разработен е съгласно изискванията и притежава необходимите реквизити за една подобна разработка. Той отразява представеното като структура и съдържание в дисертацията.

10. Лично участие на докторанта

Представените на вниманието на научното жури дисертационен труд, автореферат и публикации на докторант Ардит Хаджия приемам като достижение на автора. Посочените в библиографската справка литературни и информационни източници са използвани коректно. Не съм установил практики на плагиатство.

11. Критични забележки и препоръки

Както всяка подобна разработка, така и представената от докторант Хаджия дисертация притежава и някои недостатъци. От техническо естество такъв е прекалената сегментираност на главите. Обособени са параграфи и под-параграфи от една – две

страници. В съдържателен план според мен недостатък е липсата на практико – приложен аспект на изследването. В него се заявява оценка на възможностите на финансовата математика при управлението на фирмената дейност, а не са апробирани математико – статистически методи и модели с реални данни.

Посочването на пропуските и слабостите на подобна разработка имат за цел да фокусират вниманието на изследователя в правилната посока при бъдещи негови дейности. Те не омаловажават постиженията на докторанта.

12. Лични впечатления

Не познавам докторанта и нямам лични впечатления от него. При изготвянето на рецензията съм се ръководил единствено от представеното в дисертационния труд и публикациите.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Основната препоръка, която отправям към докторант Хаджия, е да насочи повече своите усилия към практически изследвания. Възможностите, които предоставя математическото моделиране днес, са необятни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, считам че докторант Ардит Хаджия отговаря на наукометричните и законови изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в „Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика” и притежава необходимите професионални и личностни качества. Поради това убедено **давам своята положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да **присъди образователната и научна степен „Доктор“** на Ардит Хаджия.

Дата: 05.06.2024 г.

Подпис:

/проф. д-р Цветан Илиев/